

Preek

tijdens de avondwake voor Johannes kardinaal Willebrands

Utrecht, 7 augustus 2006

Inleiding

In droefheid en dankbaarheid zijn wij hier samengekomen om biddend en zingend afscheid te nemen van J.G.M. Kardinaal Willebrands. In droefheid omdat ons een geliefde en beminnelijke bisschop ontvallen is, maar ook in dankbaarheid omdat hij een man was die op een eminente wijze zijn priesterschap en zijn bisschopsambt vervulde tot eer van God en tot heil van de mensen.

Biddend en zingend zijn wij samen, biddend in navolging van de dierbare overledene, die een biddend mens was en de wens uitsprak dat men na zijn dood ook voor hem zou bidden. Zingend zijn wij samen omdat hij dat wezenlijk vond voor de liturgie van de Kerk. Ik moet daarbij zeggen dat de kardinaal zelf ook gezegend was met een mooie stem en dat hij 's avonds tot enkele weken geleden toe altijd nog het *Salve Regina* meezong. Bidden wij voor hem dat hij nu verenigd mag zijn met de koren van de engelen en dat God zijn zo getrouwe dienaar mag doen delen in de hemelse vreugde.

Preek

De beschrijving van de geliefde kardinaal Willebrands als mens, als priester en bisschop kan alleen maar fragmentarisch zijn. Hij was een te rijke persoonlijkheid om hem zomaar in enkele zinnen te typeren. Als mens was hij uitgerijpt tot een werkelijk wijs iemand, een

man van karakter, begiftigd met een scherp verstand, maar tegelijkertijd met een warm hart. Zelf mocht ik als priesterstudent hem twee jaar meemaken als directeur van het Filosoficum te Warmond, waar hij de geschiedenis van de filosofie doceerde. Dat gebeurde in die tijd natuurlijk nog met vooral oog voor het thomisme. In zijn geest werd er naarstig naar de waarheid gezocht. Maar niemand minder dan de grote Thomas van Aquino heeft het primaat van het hart en van de liefde eens op deze heldere wijze tot uitdrukking gebracht: "De heiligheid, zo zegt hij, bestaat niet hierin veel te weten of veel te bedenken maar veel te beminnen." Het woord tekent de dierbare overledene ten voeten uit. Toen hij als bisschop een wapenspreuk moest kiezen, was dat het woord uit de lezing van Paulus die wij zojuist hoorden: *veritatem facientes in caritate*, de waarheid doende in liefde.

De waarheid die uit God is stond bij hem hoog in het vaandel, maar nog meer en boven alles de liefde. Hij was als mens dan ook iemand die grote liefdevolle aandacht had voor de mensen rondom hem heen, of die hij ontmoette. En ook in datgene wat zijn levensroeping werd, de eenheid van de christenen, wist hij dat de ware oecumene dient te beginnen en te eindigen met hartelijke menselijke betrekkingen en waarachtige hoogachting voor anderen. Hij was dan ook een man met vele hechte vriendschappen.

Als het over de levensroeping van de kardinaal gaat, dan bestond deze allereerst in zijn priesterschap, waartoe hij zich – mede door het gezin waaruit hij voortkwam – van jongs af aan geroepen wist. Eenmaal priester geworden heeft hij een belangrijk deel van zijn leven gewijd aan de vorming van seminaristen, waarvan ikzelf er een mocht zijn. Ik kan alleen maar getuigen dat hij een voorbeeldig priester was en dat in grote trouw is gebleven. Bovendien was hij een goede kenner van mensen en van wat hen al of niet bezielt, een kostbare eigenschap die hem in zijn latere leven geholpen heeft om de juiste medewerkers te zoeken en te vinden. Dat geldt met name van het Ariënskonvikt dat hij als aartsbisschop van Utrecht in 1979 oprichtte en dat via de rectores Rentinck, De Korte en de huidige rector van zulk een zegen is geworden voor ons bisdom. Dat geldt trouwens ook de diakenopleiding die hij startte en die zo vruchtbaar is gebleken.

En dat brengt ons op het tijdperk van zijn aartsbisschop-zijn van Utrecht van 1975 tot 1983. Het was een benoeming die hij met grote huiver aannam zoals hij dat zelf uitdrukte. Hij stond immers voor de menselijkerwijze onmogelijke opgave om

zijn aartsbisschop-zijn te combineren met zijn blijvende voorzitterschap van de Raad voor de Eenheid van de Christenen in Rome. Maar met hart en ziel gaf hij zich aan deze in gehoorzaamheid aanvaarde opdracht. Zijn naaste medewerkers uit deze Utrechtse tijd getuigen ervan dat hij er ondanks de in meerdere opzichten moeilijke situatie gelukkig mee was om bisschop te mogen zijn van een levend en levendig bisdom. Zoveel mogelijk bezocht hij de talloze parochies en ontving of bezocht hij onvermoeibaar heel veel mensen. Hij vond er vreugde in om nu niet zozeer alleen maar bestuurlijk te hoeven werken, maar in contact te kunnen zijn met de vele mensen die zich in de parochies inzetten. Dit alles, totdat hij in 1983 naar Rome werd teruggedreven om zich nog een aantal jaren geheel en al aan de oecumene te kunnen wijden. Daarna – altijd inwoner van Vaticaanstad blijvend waar zijn hart bleef liggen – verbleef hij bij de Franciscanessen van Dene-kamp, waar hij een gelukkige oude dag had, op een buitengewone wijze bijgestaan als hij werd door de zusters aldaar en zijn huisgenoot pater Gerbert.

Nogmaals broeders en zusters,

Deze kenschetsing van kardinaal Willebrands en zijn leven schiet in veel opzichten te kort. Maar ik denk dat hij nog het beste gekarakteriseerd wordt door de Schriftlezing van deze avond, waaruit de kardinaal zijn bisschopsspreuk koos. De apostel Paulus spreekt daar over de bijzondere gaven, ambten en functies in de Kerk. Ze zijn er niet omwille van zichzelf, ze nemen geen geïsoleerde positie in, maar zijn er ten dienste van de heiligen, dat wil zeggen van allen die in Christus gedoopt zijn en Zijn Lichaam vormen in deze wereld. En dan zegt Paulus iets bijzonder moois. Hij zegt niet “totdat zij

allen”, maar hij zegt: “totdat wij allen komen tot de eenheid in het geloof in de kennis van Gods Zoon.” Zij die in een ambt of familie gesteld zijn vormen met alle andere gedoopten een ‘wij’, een gemeenschap. Het woord van Augustinus was dan ook op het lijf van de kardinaal geschreven, waar hij zegt “Met u ben ik gelovige, vóór u ben ik bisschop”.

Het zou te ver voeren de rijke inhoud van de lezing nader te belichten. Maar duidelijk is dat het de kardinaal ging om het centrale woord van Paulus. “Laten wij de waarheid spreken in liefde en zo geheel toegroeien naar Christus.” De waarheid sec is en blijft de waarheid, maar zij zal maar moeilijk aankomen als ze niet in en met liefde gepaard gaat en gebracht wordt. Geen waarheid zonder liefde, geen liefde zonder waarheid. Waarbij het even duidelijk is dat voor de kardinaal de waarheid niet in eerste instantie bestond in een leerstelsel, maar in de Persoon van Christus, de levende verrezen Heer.

“De waarheid spreken”, zo luidt de vertaling. In het Grieks staat er “a lêtheountes”, dat eerder betekent: de waarheid doende, hetgeen eigenlijk betekent: Christus gestalte gevend in liefde, Christus wáár makend in liefde. En zo moge kardi-

naal Willebrands voor ons voortleven, als een priester en bisschop die Christus n volgde en Hem opnieuw gestalte gaf, wáár maakte met name in en door de liefde.

Bij deze spreuk “de waarheid in liefde doende” verzon de kardinaal op zijn wapenschild een zwaard dat de waarheid symboliseert, scherp snijdend als de waarheid kan zijn; maar daarnaast ook enkele vlammen als symbool van de liefde, zonder welke de waarheid als regel niet aankomt.

Broeders en zusters,

Een rijk en voltooid leven is hier op aarde voorbij, maar moge nu opengebloeid zijn in het eeuwige leven voor God, die de volheid van alle leven, van vrede en vreugde is. Bidden we God dat Hij zijn trouwe dienaar nu daarin mag doen delen.

Bidden wij dat het vele goede dat hij hier voor de Heer en Zijn Kerk, ja voor de wereld en haar bewoners en met name voor het aartsbisdom Utrecht mocht doen en betekenen, tot in lengte van dagen vrucht mag dragen. Wij vragen het op voorspraak van Maria en Jozef, die hij beiden bijzonder vereerde. Wij vragen het door Christus onze Heer.